

Implementacija ekološke proizvodnje kao okosnica razvoja Hrvatske poljoprivrede

Nakić, Mirela

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of agriculture / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:006012>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-23**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Mirela Nakić, apsolvent

Diplomski studij, smjer: Agroekonomika

IMPLEMENTACIJA EKOLOŠKE PROIZVODNJE KAO OKOSNICA RAZVOJA
HRVATSKE POLJOPRIVREDE
Diplomski rad

Osijek, 2018.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Mirela Nakić, apsolvent

Diplomski studij, smjer: Agroekonomika

IMPLEMENTACIJA EKOLOŠKE PROIZVODNJE KAO OKOSNICA RAZVOJA
HRVATSKE POLJOPRIVREDE
Diplomski rad

Povjerenstvo za ocjenu i obranu diplomskog rada:

1. izv.prof.dr.sc. Tihana Sudarić, predsjednik
2. prof.dr.sc. Krunoslav Zmaić, mentor
3. izv.prof.dr.sc. Renata Baličević, član

Osijek, 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. MATERIJAL I METODE RADA	2
3. RAZVOJ POLJOPRIVREDE KROZ POVIJEST	3
3.1. Tradicionalna poljoprivreda	3
3.2. Konvencionalna poljoprivreda	3
3.3. Ekološka poljoprivreda.....	4
4. ULOGA I ZNAČAJ EKOLOŠKE POLJOPRIVREDE.....	8
4.1. Povijest ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj	11
4.2. Zakonodavni okvir.....	12
5. EKOLOŠKA POLJOPRIVREDA NA HRVATSKIM POLJOPRIVREDNIM GOSPODARSTVIMA	19
5.1. Razvoj ekološke poljoprivrede po županijama.....	25
5.2. Potpore za ekološku proizvodnju	29
6. PREPREKE ZA RAZVOJ EKOLOŠKE POLJOPRIVREDE U HRVATSKOJ	32
7. SWOT ANALIZA EKOLOŠKE POLJOPRIVREDE	36
8. ZAKLJUČAK	39
9. POPIS LITERATURE	40
10. SAŽETAK.....	42
11. SUMMARY	43
12. POPIS TABLICA.....	44
13. POPIS SLIKA	45
13. POPIS SHEMA.....	46
14. POPIS GRAFIKONA	47
TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA	48
BASIC DOCUMENTATION CARD	49

1. UVOD

Tijekom protekla dva desetljeća u Republici Hrvatskoj, kao i u većini zemalja svijeta, zabilježen je značajan rast i razvoj organske ili ekološke poljoprivredne proizvodnje.

Ekološka se poljoprivreda nameće kao alternativa konvencionalnoj poljoprivredi koja je postala sve teže spojiva s vrijednosnim sustavom pojma održivog razvoja. Ekološka poljoprivreda kao takva predstavlja novi, racionalniji sustav gospodarenja poljoprivrednim površinama diljem svijeta, pa tako i u Hrvatskoj.

U prvom dijelu ovoga rada opisan je povijesni razvoj poljoprivrede pri čemu su objašnjene tradicionalna, konvencionalna i ekološka poljoprivreda. Zatim u drugom dijelu rada objašnjeni su uloga i značaj ekološke poljoprivrede, povijesni razvoj ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj te prošli i sadašnji zakonodavni okviri koji se odnose na ekološku poljoprivredu u Republici Hrvatskoj. Treći dio rada baziran je na trenutnu situaciju ekološke poljoprivrede na hrvatskim gospodarstvima, raspored ekoloških gospodarstava po hrvatskim županijama te načine poticanja razvoja ekološke poljoprivrede. Prepreke za razvoj ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj opisane su u četvrtom dijelu rada, dok je u petom dijelu načinjena SWOT analiza ekološke poljoprivredne proizvodnje.

Cilj ovoga diplomskog rada je ukazati na prednosti ekološke poljoprivrede te na njenu implementaciju i mogućnosti razvoja u poljoprivredi Republike Hrvatske koja je do sada bila izrazito konvencionalnog usmjerenja.

2. MATERIJAL I METODE RADA

Predmet istraživanja ovoga rada predstavlja ekološka poljoprivreda te njen razvoj na području Republike Hrvatske. Ekološka poljoprivreda proteklih godina ubrzano se širi u područjima poljoprivrede poput ratarstva, stočarstva, voćarstva i ostalih.

Potrebni podatci za pisanje ovoga rada izvedeni su iz stručne i znanstvene literature s područja ekološke poljoprivredne proizvodnje, Internet stranica, Državnog zavoda za statistiku, Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, te ostalih odgovarajućih izvora.

Osim navedenoga, sa stranica Ministarstva preuzeti su službeni statistički podatci o površinama, proizvođačima i granama poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj koji se odnose na ekološku poljoprivrednu proizvodnju.

Metode korištene za pisanje ovoga rada su:

- Metode statistike
- Metode analize
- Metode sinteze
- SWOT analiza

3. RAZVOJ POLJOPRIVREDE KROZ POVIJEST

Poljoprivreda je takva vrsta proizvodnje koja se mijenja iz dana u dan. Svakodnevno se otkrivaju novi načini za poboljšanje proizvodnje hrane, neovisno o tome koliko je ta promjena dobra ili loša za neobnovljive prirodne resurse kojima se trenutno raspolaže. Ipak, može se reći da se poljoprivreda razvijala, odnosno da su se velike promjene uvodile, kroz nekoliko faza.

3.1. Tradicionalna poljoprivreda

Tradicionalna poljoprivreda je način proizvodnje hrane koji se koristio prije „Zelene revolucije“. Takav način proizvodnje temeljio se na prirodnim odnosno organskim gnojivima, te nije poznao agrokemijska sredstva. Za suzbijanje korova i bolesti koristile su se druge metode, poput održavanja plodoreda. Plodored, odnosno izmjenu kultura poljoprivrednici su otkrili za vrijeme „Agrarne revolucije“ kada je došlo do velikih promjena u načinu gospodarenja tlom.

Ključne novine koje je donijela „Agrarna revolucija“ bile su uvođenje visokoprinosnih sorata, intenzivan uzgoj, četverogodišnja izmjena kulture te poboljšanje poljoprivredne tehnike (<https://hr.wikipedia.org>).

3.2. Konvencionalna poljoprivreda

Razvoj konvencionalne poljoprivrede ili, kako se ovo razdoblje još naziva, „Zelena revolucije“ započinje 1960.-ih godina. Zelena revolucija začetak je poljoprivrede kakvu se danas poznaje.

Nakon Drugog svjetskog rata zamah uzima danas prevladavajuća, konvencionalna poljoprivreda. Kompanije koje su proizvodile sintetičke kemikalije za vojne potrebe, pred gubitkom tržišta okreću se novim potrošačima – poljoprivrednicima (Motik i Šimleša, 2007.).

Farmaceutska industrija tada dakle poljoprivrednicima počinje nuditi širok spektar kemikalija, nerijetko onih koje sadrže toksične elemente, u obliku pesticida, mineralnih gnojiva, hormona

rasta i drugih. Poljoprivrednicima, koji tada proživljavaju izrazito teško razdoblje, pružene su nove mogućnosti poput teške mehanizacije, genetski modificiranog sjemena i intenzivnog navodnjavanja koji su u kombinaciji davali obilne prinose što je brzo privuklo mnogobrojne proizvođače. Tada nitko nije razmišljao kakve posljedice će to donijeti u budućnosti te kolike će štete nastati na Zemlji koja hrani stanovništvo.

Današnja konvencionalna poljoprivreda uzrokuje: eroziju tla, zagađenje tla i podzemnih voda, gubitak humusa i smanjenje plodnosti tla, smanjenje biološke aktivnosti u tlu, te rastuću ovisnost o korištenju istih kemijskih preparata koji su do problema doveli. Pored toga, konvencionalna poljoprivreda sa svojim popratnim sadržajima velik je izvor emisija stakleničkih plinova, te je ovisna o fosilnim gorivima, što je sve zajedno čini neodrživom (Puđak i Bokan, 2011.).

Zbog sve nepovoljnijih ukupnih posljedica konvencionalna je poljoprivreda sve teže spojiva s vrijednosnim sustavom pojma održivog razvoja. Prije svega, karakteriziraju ju prekomjerno i neracionalno trošenje neobnovljivih prirodnih resursa, odnosno uvjetno obnovljivih, te upotreba agrokemikalija, koje ostavljaju trajne štetne posljedice na okoliš. Takvom, intenzivnom poljoprivredom kratkoročno se ostvaruju povećana plodnost i visoki prinosi, no ona dugoročno djeluje razorno na cjelokupni ekosustav (Šiljković, 2001.).

Indijska filozofkinja i ekološka aktivistica Vandana Shiva među prvima je kritizirala konvencionalnu poljoprivredu i Zelenu revoluciju, koje smatra odgovornima za destrukciju okoliša i prirodnih resursa. Sukladno tome, zalaže se za ekološku poljoprivredu kojoj se danas okreće sve više poljoprivrednika.

U 21. stoljeću postalo je jasno da konvencionalna poljoprivreda ili kako ju se još naziva intenzivna poljoprivreda nosi ekonomske i sociokulturne implikacije što je naročito vidljivo u zemljama Trećega svijeta koje čine trećinu svjetske populacije.

3.3. Ekološka poljoprivreda

Zbog pojave negativnih aspekata kapitalno intenzivne poljoprivrede, u vidu negativnih ekoloških, socijalnih i gospodarskih posljedica uzrokovanih masovnom proizvodnjom,

specijalizacijom, standardizacijom proizvoda i visokim prinosima pojačano je zanimanje kako strane, tako i domaće znanstvene i šire javnosti za ekološku poljoprivredu (Willer i Kilcher, 2010.).

Posljednjih dvadesetak godina ljudi postaju sve više svjesni štete koja je očito nastala na neobnovljivim izvorima poput zemlje, vode te atmosfere. Štete koju su nanijeli upravo oni sami konvencionalnim načinom gospodarenja. Iz toga izrasta osnovna ideja ekološke poljoprivrede koja podrazumijeva korištenje obnovljivih resursa te održivi razvitak.

Pojam ekološke (organske) poljoprivrede prvi put se pojavljuje u knjizi „Look to the Land“ 1940. godine. Knjigu je napisao Lord Northbourne, a u njoj se opisuje cjelovit, ekološki uravnotežen pristup poljoprivredi.

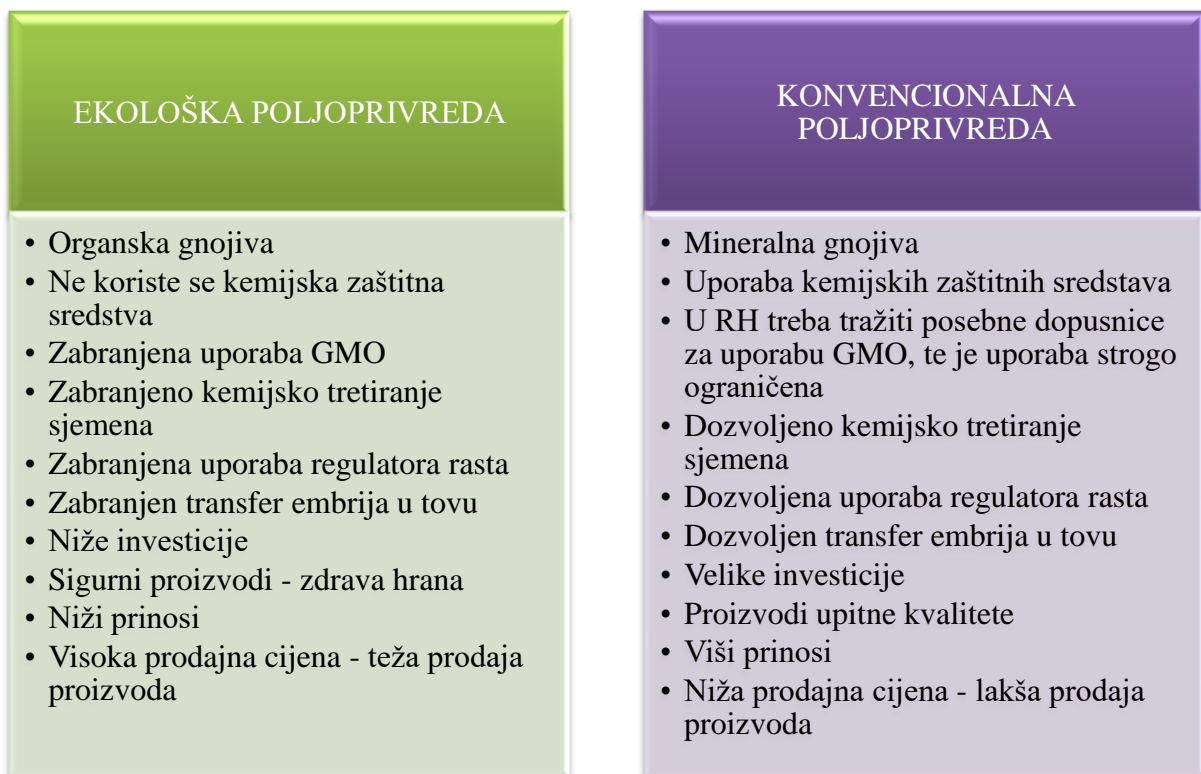
Također, okidač za razvijanje ekološke proizvodnje bila je i velika industrijalizacija poljoprivrede. Ideju ekološke poljoprivrede koja je u skladu s ekološkim sustavom razvili su njemački filozof Rudolf Steiner i britanski botaničar Sir Albert Howard. Godine 1924. Steiner objavljuje knjigu „Duhovne osnove za obnovu poljoprivrede“ koja se zasniva na duhovnim i filozofskim principima koji uključuju neke metode ekološke poljoprivrede. S druge strane, osnovom ekološke proizvodnje smatra se Howardova knjiga „An Agricultural Testament“ koju je napisao 1940. godine. (<https://www.biodynamics.com>)

Ekološka ili organska poljoprivreda predstavlja sustav gospodarenja koji se okreće ekološki čistoj, gospodarski isplativoj, etički prihvatljivoj i socijalno pravednoj poljoprivrednoj proizvodnji. U ekološkoj poljoprivredi hrana se proizvodi bez upotrebe mineralnih gnojiva, kemijske zaštite biljaka, genetski modificiranih organizama i drugih umjetnih te štetnih preparata. To je način proizvodnje koji doprinosi kvaliteti tla i hrane koja se na njemu proizvodi.

Dubois i sur. (2002.) tvrde da za razliku od intenzivne poljoprivrede, koja povećava prinose, ali uzrokuje teške probleme u okolišu, ekološki održiva poljoprivreda omogućuje razmjerno dobar prinos usjeva uz minimalan utjecaj na ekološke čimbenike, primjerice na plodnost tla, koje pruža osnovu za rast biljaka. Iako je unos gnojiva i energije u ekološkom uzgoju smanjen za 34 do 53%, a pesticida za čak 97%, prinosi su manji za svega 20%.

Osim ekološkog aspekta, ekološka poljoprivreda može se promatrati i kao društveni aspekt koji promiče socijalne vrednote. Društvo počinje shvaćati da postoji nešto više od materijalističkih vrijednosti što treba očuvati. To su vrednote društva koje više vrednuju zaštitu okoliša i očuvanje prirodnih blagodati od privrednoga rasta, koje ne uništava veća dobra zbog materijalnog blagostanja te cijeni ljudski rad više od privrednih potreba. To je društvo koje podupire ideju ekološke poljoprivrede i uviđa njene potencijale, ekološke, ekonomske i sociokulturne.

Ekološka poljoprivreda ne pobija pozitivna postignuća koja je donijela konvencionalna poljoprivreda već se trudi poboljšati sistem gospodarenja poljoprivrednim resursima. Ona pokušava pronaći ekološka rješenja za negativne aspekte konvencionalne poljoprivrede gdje god je to moguće.

Shema 1. Usporedba ekološke i konvencionalne poljoprivrede

Izvor: Autor

U shemi 1. prikazana je usporedba između konvencionalne i ekološke poljoprivredne proizvodnje koju je izrazito teško pravilno prikazati iz toga razloga što je svaki način proizvodnje poseban, te svaki ima svoje prednosti, a isto tako i nedostatke. Ekološka

poljoprivreda predstavlja poboljšanje u smislu zdrave hrane i dobrog odnosa prema okolišu, međutim proizvodi ekološke poljoprivrede teže se plasiraju na tržište jer otkupljivači teško daju veću cijenu za proizvod na kojem ne mogu ostvariti veliku zaradu. Osim toga, teško stanje u gospodarstvu, te krizna vremena potrošačima ne daju mogućnost izbora te češće kupuju hranu proizvedenu na konvencionalan način, jer iako je kvalitetnija i zdravija, njene cijene su više. Također poljoprivredi proizvođači imaju averziju prema ekološkoj proizvodnji jer su urodi nerijetko dosta niži nego u konvencionalnoj poljoprivrednoj proizvodnji.

4. ULOGA I ZNAČAJ EKOLOŠKE POLJOPRIVREDE

Danas je ekološka poljoprivreda široko rasprostranjena te je poznata pod više naziva kao što su zdrava, organska, alternativna, biološka, prirodna, održiva ili samoodrživa poljoprivreda. Sve su to sinonimi izraza ekološka poljoprivreda.

Ekološka poljoprivreda u svijetu se razvila u prvoj polovici 20. stoljeća, a osnovni cilj je bio zaustaviti degradaciju tla, ali najveće promjene dogodile su se sredinom 80-ih godina 20. stoljeća zbog razvoja ekologije. Kada je prirodna flora i fauna ugrožena i biološka ravnoteža poremećena, tek tada smo postali svjesni važnosti razvoja ekologije i ekološke poljoprivrede koja pridonosi očuvanju nacionalnog bogatstva. Najveće prirodno bogatstvo s kojim čovjek raspolaže je tlo i bitno je napomenuti da 90% hrane dobivamo iz tla. U Hrvatskoj većina tla je vrlo čista, to jest nezagađena te su zbog toga mogućnosti za ekološku proizvodnju vrlo perspektivne (Godena, 2011.).

Milinković (2000.) govori da je ekološka poljoprivreda kao novi pristup proizvodnji i preradi hrane postala praktično pitanje i aktualna diskurzivna tema u svijetu. S ekološkom proizvodnjom povezana je i „proizvodnja ekološke kulture“ – novih životnih stilova u modernom društvu i njegovu načinu življenja. Ona je dio teorijskog diskursa o ruralnom razvoju u kontekstu održivog razvoja i pisci o „održivoj poljoprivredi“ različito naglašavaju dugoročnost, gospodarenje tлом, ili ekološku, socijalnu i ekonomsku prihvatljivost.

Ekološka poljoprivredna proizvodnja može se gledati sa različitih aspekata. Neki ju gledaju strogo kao proizvodnju baziranu na organskim gnojivima i isključivo prirodnim inputima, s izbjegavanjem korištenja gnojiva i pesticida koji su kemijskog i sintetičkog podrijetla. Drugi pak u njoj vide poljoprivredni sustav koji brine o zdravlju ljudi, očuvanju neobnovljivih prirodnih resursa i bioraznolikosti, te slijedi principe i logiku živih organizama u kojima su obuhvaćeni i čvrsto povezani svi elementi. Tlo, biljke, životinje i ljudi čine neraskidivi lanac povezanosti pri čemu je bitno da su svi elementi jednako zaštićeni od štetnih faktora koje je do sada promovirala konvencionalna poljoprivreda.

Poseban je ovo sustav gospodarenja u poljoprivredi i šumarstvu koji obuhvaća uzgoj biljaka i životinja, proizvodnju sirovina, prirodnih vlakana i hrane, te prerađivanje

primarnih proizvoda. Ekološka poljoprivreda uključuje sve društveno, gospodarski i ekološki opravdane tehnološko – proizvodne sustave, zahvate i metode, najodgovornije korištenje plodnosti tla te raspoložive vode, prirodna svojstva životinja, biljaka i krajobraza, te povećanje otpornosti biljaka i prije svega povećanja prinosa. Sve to ostvaruje pomoću prirodnih sila i zakona, uz uporabu samo propisanih organskih gnojiva i sredstava za zaštitu bilja i životinja.

Koncept ekološke poljoprivrede međunarodno je reguliran i zakonski unaprijeđen u mnogim državama. Metode ekološke poljoprivrede uglavnom su bazirane na standardima koji su postavljeni od strane IFOAM-a¹, krovne organizacije za organsku poljoprivredu koja je osnovana 1972. godine u Versaillesu. Misija ove organizacije je informiranje kako proizvođača tako i potrošača, o principima ekološke poljoprivrede na globalnoj razini. Prvi zakoni i pravilnici vezani za ekološku poljoprivredu izrađeni su upravo unutar te organizacije.

Na glavnoj skupštini IFOAM-a, 2004. godine, usvojena su osnovna načela ekološke poljoprivrede:

- načelo zdravlja – ekološka poljoprivreda trebala bi održavati i povećavati zdravlje tla, biljaka, životinja i ljudi kao jedno i nedjeljivo;
- načelo ekologije- ekološka poljoprivreda trebala bi se temeljiti na radu unutar životnih ekoloških sustava i ciklusa, oponašajući ih i održavajući ih;
- načelo pravednosti – ekološka poljoprivreda trebala bi se graditi na odnosima koji osiguravaju pravednost s obzirom na okoliš i životne prilike;
- načelo sigurnosti – ekološka poljoprivreda trebala bi se provoditi oprezno i odgovorno radi zaštite zdravlja i dobrobiti današnjih i budućih generacija i okoliša (Kisić, 2014.).

IFOAM ekološku poljoprivredu opisuje kao sustav produkcije koji održava zdravlje tla ekosustava i ljudi. Oslanja se na ekološke procese biološku raznolikost i cikluse prilagođene lokalnim uvjetima, a ne na korištenje izvanjskih kemikalija sa štetnim posljedicama. Ekološka poljoprivreda kombinira tradiciju, inovaciju i znanost u svrhu

¹ IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements) – Međunarodna federacija pokreta organske poljoprivrede

dobrobiti za okoliš i kako bi promovirala pravedne odnose i veću kvalitetu života svih koji su uključeni.

Službene definicije koje su prihvatile UN definicije su FAO² i WTO³ a one glase: „Ekološka je poljoprivreda cjeloviti sustav upravljanja poljoprivrednom proizvodnjom koji potiče i koristi: očuvanost agro-ekološkog sustava, bioraznolikost, prirodne cikluse i prirodnu aktivnost tla. Ekološka poljoprivreda u proizvodnji teži potpunom isključivanju inputa koji ne potječu s poljoprivrednog gospodarstva, uzimajući u obzir lokalne uvjete koji zahtijevaju specifične sustave upravljanja. To se postiže upotrebom, gdje je to moguće, agronomskih, bioloških i mehaničkih metoda, nasuprot upotrebi sintetičkih tvari, za ispunjavanje specifičnih funkcija u sustavu.“

Prema Kisiću (2014.) ekološka poljoprivreda je koncipirana tako da štiti tlo, vodu, zrak, biljne i animalne te genetske resurse, nije za okoliš degradirajuća, tehnički je primjerena, ekonomski opstojna, a socijalno prihvatljiva. Za razliku od konvencionalne poljoprivrede koja se temelji na velikim unosima izvan farme, ekološka poljoprivreda propagira što manji unos izvan gospodarstva. Zato neki znanstvenici za ekološku poljoprivredu kažu da predstavlja brak između ekologije i poljoprivrede.

Brojni su ciljevi ekološke poljoprivrede koji se odnose na korist i zaštitu kako prostornog područja, staništa, resursa, flore i faune te prvenstveno zdravlja i dobrobiti ljudi. Svi ciljevi usmjereni su na popravak onoga što je uništio konvencionalni način proizvodnje te očuvanje onoga što je još na raspolaganju.

Prema Bokan i Puđak (2011.) opći ciljevi ekološke proizvodnje su:

- a) uspostavljanje održivog sustava upravljanja u poljoprivredi koji:
 - poštuje prirodne sustave i cikluse to održava i poboljšava očuvanje tla, vode, biljaka i životinja te njihovu međusobnu ravnotežu;
 - pridonosi visokoj razini biološke raznolikosti;
 - odgovorno koristi energiju i prirodne resurse poput vode, tla, organske tvari i zraka;

² FAO (Food Agriculture Organization) – Međunarodna organizacija za hranu

³ WTO (World Trade Organization) – Svjetska trgovinska organizacija

- poštuje visoke standarde dobrobiti životinja i posebice udovoljava potrebama životinja u odnosu na njihovu vrstu;
- b) proizvodnja proizvoda visoke kakvoće;
- c) proizvodnja širokog spektra hrane i drugih poljoprivrednih proizvoda koji odgovaraju zahtjevima potrošača za primjenom postupaka koji ne štete okolišu, zdravlju ljudi, bilja ili zdravlju životinja i njihovoj dobrobiti.

Glavni cilj ekološke poljoprivrede je povratak prirodi. Ekološki poljoprivrednici trude se slijediti prirodne zakone te se fokusiraju na to da iz prirode izvuku najbolje, a isto tako da joj to najbolje kroz održivu poljoprivredu i vrate.

4.1. Povijest ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj

Najraniji statistički podaci o stanju ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj potječu iz 2000. godine. Te godine u Hrvatskoj je bilo 12,5 ha poljoprivrednih površina pod ekološkom proizvodnjom i 17 ekoloških proizvođača certificiranih od strane međunarodno priznatih organizacija (Petljak, 2013.).

Prema Grahovcu (2005.) tri su razdoblja u razvoju ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj:

- 1) Razdoblje do 1991. godine koje smatramo počecima razvoja ekološke poljoprivrede bilo je vezano za entuzijaste koji su se prvi okušali u dosad relativno neistraženom načinu proizvodnje, naročito u Hrvatskoj, te su svojim primjerom pokazali kako postoji mogućnost razvoja ekološke poljoprivredne proizvodnje.
- 2) Razdoblje od 1991. do 2001. godine u kojem su se na tržištu pojavile specijalizirane prodavaonice „zdrave hrane“ koje su pridonijele približavanju ekoloških proizvoda potrošačima. Zatim, u ovom razdoblju osnovane su brojne udruge ekoloških proizvođača koje su aktivno sudjelovale u promicanju ekološke poljoprivrede putem seminara, tečajeva, sajмова i različitih izložbi. Neke od udruga za ekološku poljoprivredu koje su doprinijele njenom razvoju su Udruga za ekološku poljoprivredu, ruralni razvitak i zaštitu okoliša iz Zagreba, Ecologica iz Zagreba, Ekoliburnija iz Rijeke, Eko Zadar iz Zadra, BIOPA iz Osijeka, Bio Istra iz Poreča, i ostale. Kako bi se udruge objedinile 1991 godine osnovan je BIOS⁴ čija je

⁴ BIOS – Savez za biološko organsko gospodarenje

zadaća bila koordinirati i usmjeravati rad pojedinih udruga unutar organizacije. Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu osnovan je 1997. godine, a dužnost mu je bila pomagati obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima te poticati razvitak ruralnih prostora. Godine 2001. osnovan je Odjel za ekološku poljoprivrednu proizvodnju pri HZPSS-u⁵ kojem su se domaći proizvođački mogli obratiti ukoliko su se pojavile nejasnoće u vezi ekološke poljoprivredne proizvodnje.

- 3) Razdoblje od 2001. godine do 2012. godine obilježava stvaranje i razvoj institucionalnog i zakonodavnog okvira ekološke proizvodnje te povećana uloga države u promicanju razvoja ekološke poljoprivredne proizvodnje.

Kako u svijetu tako i u Hrvatskoj postoje zakonske regulative i uredbe kojima je regulirana ekološka poljoprivreda.

4.2. Zakonodavni okvir

Poljoprivredne površine pod ekološkom proizvodnjom prisilile su hrvatsko zakonodavstvo da i pravno regulira ovaj način proizvodnje. To se dogodilo tek 2001. godine kada je donesen Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda koji je u skladu s Regulativom Vijeća Europske unije vezanom za ekološku poljoprivredu i principe Svjetske organizacije za ekološku poljoprivredu. Službeno evidentiranje podataka o ekološkoj proizvodnji prema Zakonu o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda kreće tek 2002. godine. Zakon je sa sobom donio i brojne pravilnike i propise koji će od tada nadalje regulirati ekološku poljoprivrednu proizvodnju u Republici Hrvatskoj.

Prema Zakonu o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda svrha ekološke proizvodnje je zaštita zdravlja i života ljudi, zaštita prirode i okoliša te zaštita potrošača.

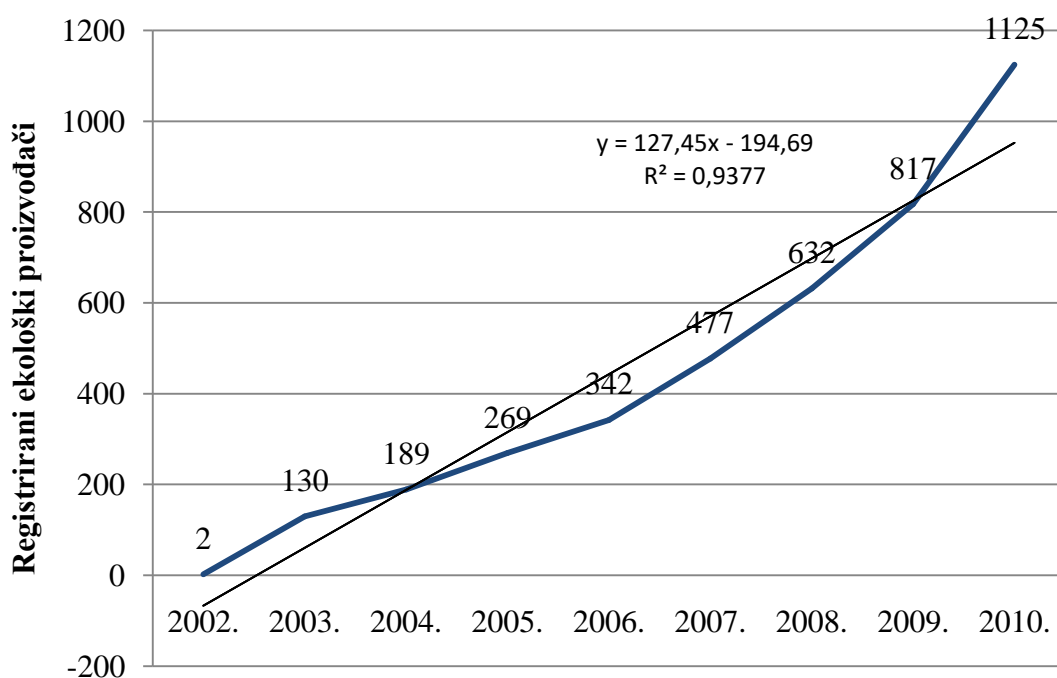
Zakonom o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda uređena je ekološka proizvodnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, prerade u ekološkoj

⁵ HZPSS (Croatian Agricultural Extension Institute) – Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu

proizvodnji, trgovina ekološkim proizvodima, neprerađenim biljnim i životinjskim proizvodima te proizvodima koji su potpuno ili dijelom sastavljeni od takvih proizvoda, način označavanja u ekološkoj proizvodnji, obavljanje stručnog i inspeksijskog nadzora i druga pitanja vezana za provođenje ovoga Zakona. Također Zakonom o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda definirani su i novi pojmovi poput ekološke proizvodnje, prijelaznog razdoblja u ekološkoj proizvodnji, proizvođača u ekološkoj proizvodnji, ekološkog proizvoda, znaka ekološkog proizvoda, i ostalih.

Nakon 2001. godine kada je donesen prvi Zakon ekološka poljoprivreda se ubrzano razvijala te se sve više proizvođača odlučivalo za upis u registar ekoloških proizvođača.

Godine 2010. donesen je Zakon o ekološkoj proizvodnji i označavanju ekoloških proizvoda. Zakonom o ekološkoj proizvodnji i označavanju ekoloških proizvoda utvrđeni su ciljevi i načela ekološke proizvodnje, proizvodna pravila, označavanje ekoloških proizvoda, kontrola nad ekološkom proizvodnjom i drugo.

Grafikon 1. Broj fizičkih i pravnih osoba u ekološkoj proizvodnji u razdoblju od 2002. do 2010. godine, linearni trend

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Rast registriranih poljoprivrednih proizvođača u ekološkoj proizvodnji u razdoblju između prvog i drugog Zakona o ekološkoj proizvodnji (grafikon 1.). Vidljivo je da broj proizvođača neprekidno raste što znači da je sve više proizvođača upoznalo i shvatilo koristi ovog načina gospodarenja resursima. S obzirom na to da se sve više ljudi upušta u ovaj način proizvodnje potrebno je kontrolirati te aktualizirati postojeće zakone i propise, sukladno tome 2011. godine donosi se nekoliko pravilnika koji definiraju pravila kod ekološke proizvodnje, a to su Pravilnik o stručnoj kontroli u ekološkoj poljoprivredi, Pravilnik o označavanju hrane i hrane za životinje u ekološkoj proizvodnji, Pravilnik o uvjetima i načinu unosa u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji, te Pravilnik o ekološkoj proizvodnji u akvakulturi.

Pomoću Grafikona 1. određena je jednadžba linearnog trenda. Jednadžba linearnog trenda glasi $\hat{y}=127,45x-194,69$, što znači da se u promatranom razdoblju broj fizičkih i pravnih osoba u ekološkoj proizvodnji prosječno godišnje povećavao za 127,45 proizvođača, a reprezentativnost iznosi $R^2=0.9377$.

Već 2013. godine novim Pravilnikom o ekološkoj proizvodnji definirana su pravila za sadržaj, veličinu i izgled nacionalnog znaka za označavanje ekoloških proizvoda te postupak upisa u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji. Također utvrđen je okvir za provedbu uredbi Europske unije koje se odnose na uvoz ekoloških proizvoda iz trećih, slabije razvijenih, zemalja, te označavanja i redovite stručne kontrole ekoloških proizvoda. Iste godine na snagu stupa i Pravilnik o ekološkoj proizvodnji bilja i životinja kojim se propisuju minimalni zahtjevi koje poljoprivredni proizvođač mora ispunjavati kako bi dobio certifikat ekološkog proizvođača. U ovom razdoblju došlo je do većih promjena i napredaka s razlogom ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju. Velik broj proizvođača, upravo iz toga razloga odlučio se preusmjeriti na ekološku poljoprivredu zbog šireg tržišta, a samim tim i lakšeg otkupa ekoloških proizvoda.

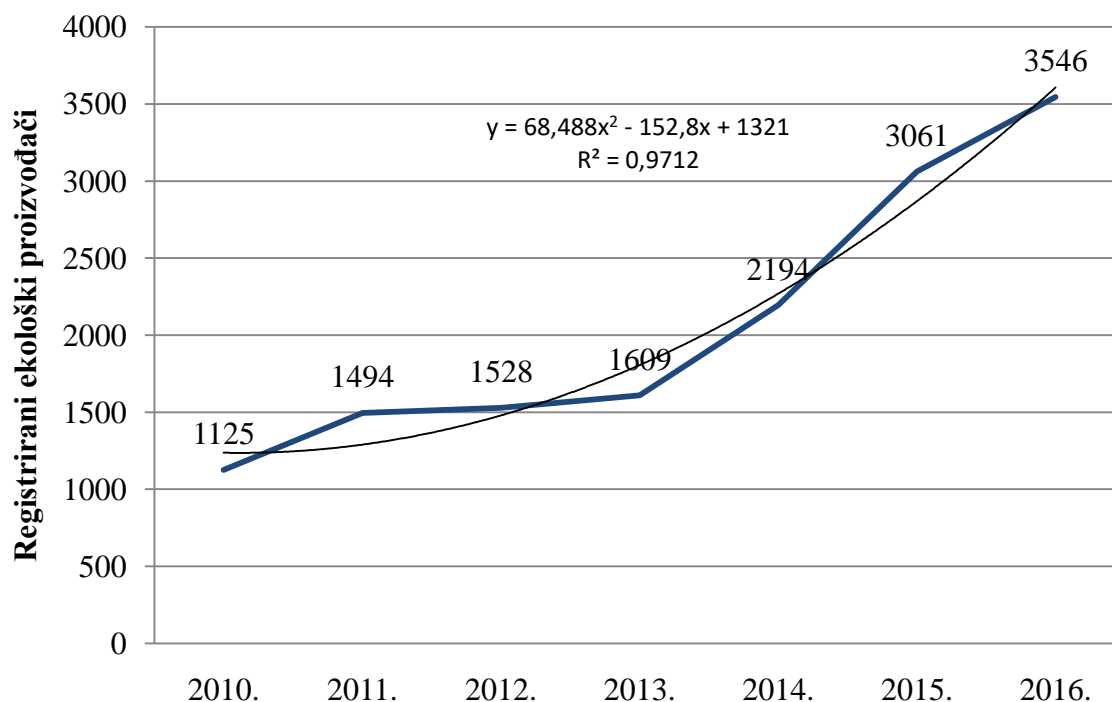

Slika 1. Hrvatski znak za ekološki proizvod

Izvor: (<http://www.ekomreza.org>)

Proizvod koji je dobiven kroz ekološku poljoprivrednu proizvodnju, odnosno bez uporabe umjetnih gnojiva, kemikalija i pesticida, naziva se ekološki ili organski proizvod, to jest eko proizvod. U Hrvatskoj je eko proizvod deklariran posebnom oznakom koja potvrđuje vjerodostojnost uzgoja u strogo kontroliranim uvjetima. Postupak za stjecanje eko znaka u Hrvatskoj provodi radno tijelo koje je imenovano od strane ministra poljoprivrede. Znak „ekoproizvod“ dodjeljuje se za jednu godinu proizvodnje, odnosno na 12 mjeseci, nakon čega se ponovno provodi stručna kontrola.

Trenutno su na snazi Zakon o poljoprivredi (NN br.30/15), Pravilnik o ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji (NN br. 19/16), te od strane europskog zakonodavstva Uredba vijeća (EZ) br. 834/2007, Uredba komisije (EZ) br. 889/2008 od 5. rujna 2008. godine i Uredba komisije (EZ) br. 1235/2008 od 8. prosinca 2008. godine.

Grafikon 2. Broj fizičkih i pravnih osoba u ekološkoj proizvodnji u razdoblju od 2010. do 2016. godine, polinomski trend

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Kao što je već rečeno iz Grafikona 2. jasno je da se nakon ulaska Hrvatske u Europsku Uniju sve više proizvođača odlučuje za ovaj poljoprivredni izričaj. Osim toga, vidljivo je i da broj ekoloških proizvođača kontinuirano iz godine u godinu raste čemu doprinosi sve lakši prelazak poljoprivrednika s konvencionalne na ekološku poljoprivredu.

Grafikonom 2. određena je jednadžba polinomskog trenda koja glasi $y=68,488x^2-152,8x+1321$, te reprezentativnost koja iznosi $R^2=0,9712$.

Ipak, unatoč velikim mogućnostima i dobrim preduvjetima, hrvatska ekološka poljoprivreda još značajno kasni za razvijenim zemljama Europe i svijeta. Iako se na sav glas govori o prednostima i koristima ekoloških proizvoda i u smislu zdrave hrane i u smislu očuvanja prirodnih resursa, velik postotak hrvatskih poljoprivrednika još uvijek se slijepo drži konvencionalne poljoprivrede. Što je tome uzrok, nikada nije potpuno jasno.

Ekološka proizvodnja nudi mnoge načine za razvitak hrvatske poljoprivrede koja je u relativno lošem stanju još od poslijeratnih godina, pa tako i za ostale djelatnosti koje u

svojoj ponudi uključuju potrošnju hrane poput, ugostiteljstva, gastronomije, turizma i ostalih. Potrošači se sve više okreću zdravom načinu života, što definitivno uključuje ekološki način proizvodnje. Mnoge se mogućnosti otvaraju u tome pogledu te treba iskoristi obradive površine koje Hrvatska zemlja posjeduje u velikim količinama na najbolji mogući način. A najbolji mogući način upravo su ekološke namjernice koje bi poljoprivrednicima donijele poprilično veću dobit od iste površine nego što bi to bilo u slučaju konvencionalne poljoprivredne proizvodnje.

Tablica 1. Udio ekoloških površina u odnosu na ukupno korišteno poljoprivredno zemljište od 2007. do 2016. godine

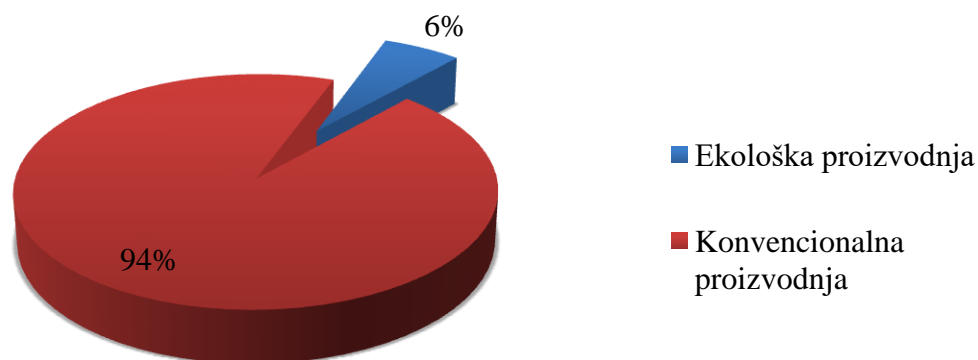
Godina	Korišteno poljoprivredno zemljište (ha)	Površine pod ekološkom proizvodnjom (ha)	Udio površina pod ekološkom proizvodnjom u ukupno korištenim poljoprivrednim površinama (%)
2007.	1.201.756	7.577	0,63
2008.	1.289.091	10.010	0,78
2009.	1.299.582	14.193	1,09
2010.	1.333.835	23.282	1,75
2011.	1.326.083	32.036	2,42
2012.	1.330.973	31.904	2,40
2013.*	1.568.881	40.660	2,59
2014.*	1.508.885	50.054	3,32
2015.*	1.537.629	75.883	4,94
2016.*	1.546.019	93.814	6,07

*U 2013., 2014., 2015., i 2016. godini u ukupnoj površini korištenog poljoprivrednog zemljišta obuhvaćeno je i zajedničko zemljište.

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Udio ekoloških površina u odnosu na ukupno korištene poljoprivredne površine u Republici Hrvatskoj u desetogodišnjem razdoblju od 2007. do 2016. godine prikazan je Tablicom 1. Iako su se poljoprivredne površine pod ekološkom proizvodnjom, s iznimkom

u 2012. godini, kontinuirano povećavale, i dalje te površine zauzimaju izrazito nizak udio u ukupno obrađivanim poljoprivrednim površinama. Udio ekoloških površina u RH bio je najzastupljeniji u 2016. godini (grafikon 3.).

Grafikon 3. Udio površina pod ekološkom i konvencionalnom proizvodnjom u ukupno korištenim poljoprivrednim površinama Republike Hrvatske u 2016. godini

Izvor: Autor

Iako je od 2007. do 2016. godine ostvareno značajno povećanje poljoprivrednih površina sa 0,63% na 6,07% površina pod ekološkom proizvodnjom, ipak nije realiziran cilj Akcijskog plana o povećanju udjela površina pod ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom koji je do 2016. godine trebao iznositi minimalno 8%.

5. EKOLOŠKA POLJOPRIVREDA NA HRVATSKIM POLJOPRIVREDNIM GOSPODARSTVIMA

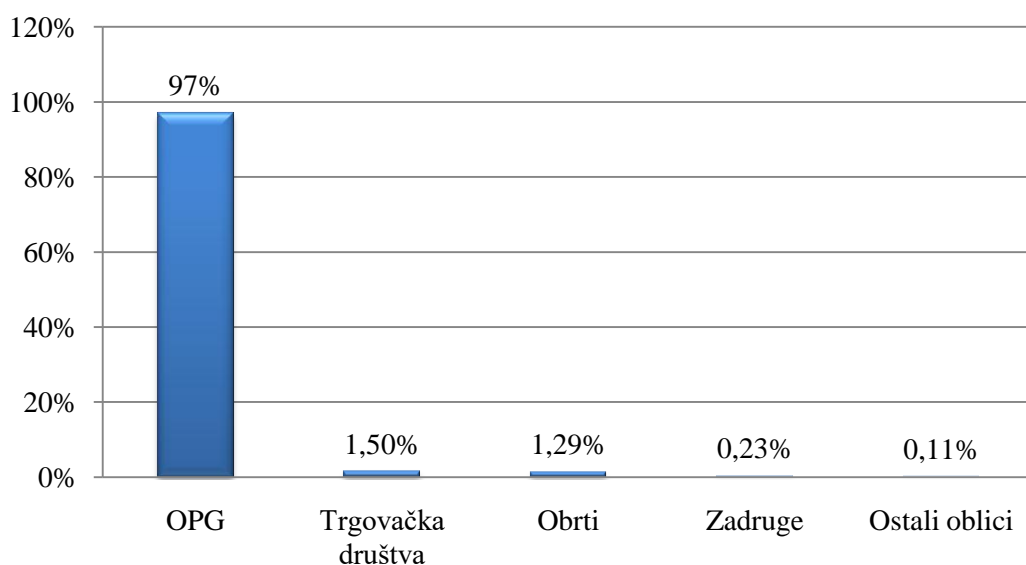
Ministarstvo poljoprivrede u veljači 2011. godine donijelo je Akcijski plan razvoja ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2011. do 2016. godine. Temeljni cilj ovog plana bio je osigurati socijalni, kulturni i demografski oporavak hrvatskoga sela što bi poboljšalo kvalitetu života stanovništva na selu, te potaknuti održivi gospodarski razvitak ruralnih područja koje poprilično zaostaje za urbanim prostorima Republike Hrvatske. Kako bi se to omogućilo postavljen je niz mjera koje će potaknuti razvoj ekološke poljoprivrede:

- educiranje i informiranje ekoloških proizvođača za stjecanje potrebnih znanja i informacija nužnih za uspješno poslovanje na gospodarstvima;
- potaknuti sve sudionike u lancu ekološke proizvodnje u stvaranju partnerskog odnosa (privatno – javno partnerstvo, lokalna uprava, škole, vrtići);
- održati i potaknuti povjerenje i svijest potrošača o ekološkim proizvodima, točnim informacijama o načinima i ciljevima ekološke proizvodnje, značaju i kvaliteti ekološkog proizvoda te njihovom označavanju;
- potaknuti preradu ekološke hrane uključivanjem velikih gospodarskih subjekata u cilju dobivanja visokovrijednih proizvoda s dodanom vrijednošću te povećanja konkurentnosti ekoloških proizvoda;
- uspostaviti sinergiju s turističkim sektorom osobito u plasmanu ekoloških proizvoda;
- potaknuti stručnu i znanstvenu javnost da istraživačkim i znanstvenim radom verificiraju značaj i prednosti ekološke poljoprivrede (Ministarstvo poljoprivrede).

Temeljni oblik organizacije poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj predstavljaju mala obiteljska poljoprivredna gospodarstva samim tim čine i okosnicu hrvatskog privrednog razvoja. Tome u prilog ne ide sadašnja veličina i rascjepkanost posjeda koja je glavni ograničavajući čimbenik za razvoj OPG-a.

Hrvatska kao članica EU ima dosta toga za ponuditi, očuvano tlo, veliko bogatstvo bioraznolikosti, ali prije svega tradiciju. U hrvatskoj poljoprivredi najzastupljenija skupina su obiteljska poljoprivredna gospodarstva s poljoprivrednom površinom manjom od 20 ha, nažalost upravo takva gospodarstva najteže opstaju na tržištu te su im potrebne određene

promjene i poticaji koji će ih navesti na dobar put te im poboljšati trenutno izrazito tešku situaciju.

Grafikon 4. Udio prema tipu poljoprivrednih gospodarstava u ukupnom broju poljoprivrednih gospodarstava u 2016. godini

Izvor: Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Udjeli poljoprivrednih gospodarstava prema tipu gospodarstva prikazani su Grafikonom 4. Ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava u 2016. godini iznosio je 170.515 gospodarstava. Od toga najveći dio čak 97% ili 165.167 gospodarstava pripada obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, zatim slijedi 2.566 trgovačkih društava s udjelom od 1,5%, 2.201 obrt s udjelom od 1,29%, 385 zadruga s udjelom od 0,23% te 196 ostalih oblika poljoprivrednih gospodarstava kojima pripada najmanji udio od svega 0,11% ukupnih poljoprivrednih gospodarstava.

Izazovi s kojima se susreću ekološki proizvođači u Hrvatskoj još uvijek su izrazito veliki. Dug prijelazni rok, nerazvijeno tržište, te još uvijek mali broj potrošača, po nekim podacima svega 15% hrvatskih potrošača, koji su opredijeljeni za kupnju eko proizvoda, neki su od razloga što se mali poljoprivrednici teže odlučuju za prijelaz na ekološki način proizvodnje. Kako bi se promovirala ekološka poljoprivreda Hrvatska bi trebala osigurati financijsku potporu za programe edukacija u školama, razne radionice, istraživanja, marketing, odnose s javnošću te kontrolu kvalitete proizvoda.

Neki od bitnih segmenata za uspjeh ekološke poljoprivrede su poljoprivrednici koji su posvećeni ovom načinu proizvodnje, svijest potrošača o važnosti uzgoja kultura koje čuvaju okoliš, pravila i regulative koje su jednake za sve proizvođače, marketinške strategije koje će promicati važnost eko proizvoda, akcijski planovi i dakako državni poticaji.

Također, veliki problem za male poljoprivrednike predstavlja i Zakonodavstvo Europske unije koje je složeno i za sobom povlači puno administracije. Visoka prosječna starost nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj je drastično loš pokazatelj. Još jedan negativni pokazatelj je stupanj poljoprivrednog obrazovanja nositelja gospodarstava, naime 95% nositelja nema nikakvo poljoprivredno obrazovanje osim praktičnog iskustva. Samim tim, većina nositelja malih poljoprivrednih gospodarstava nije dovoljno upućena u suvremene tehnologije te zaziru od učenja novih stvari, ili prikupljanja silne dokumentacije što je hrvatska stvarnost. Ministarstvo poljoprivrede kontinuirano radi na tome da se prijelaz na ekološki način proizvodnje olakša i da prijelazni rok bude što kraći, što bi moglo potaknuti i starije nositelje da se odluče na ovaj korak.

Kvalitetno i relativno nezagađeno tlo pruža mogućnost uzgoja raznovrsnih kultura na površinama pod ekološkom proizvodnjom. U velikoj količini uzgajaju se povrće, voće te žitarice za kojima je najveća potražnja te imaju veću mogućnost plasmana na tržište.

Tablica 2. Statistički podatci ekološke biljne proizvodnje za 2016. godinu

ha	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Oranice	2.800	9.766	17.066	22.156	17.815	19.183	23.802	30.444	44.147
Voćnjaci	792	1.264	1.770	2.058	2.851	3.239	3.790	5.638	7.814
Vinogradi	212	191	400	614	634	791	931	913	1119.16
Maslinici	100	228	322	600	860	1.330	1.472	1.334	1.536
Livade i pašnjaci	5.603	1.998	2.452	4.943	7.635	14.279	16.403	33.612	39.089
Ugar	100	84	156	452	720	293	477	-	1.868
Neobrađeno zemljište	82	315	444	352	69	-	-	-	20
Povrće	95	68	284	143	160	165	304	343	323
Ljekovito bilje	226	279	388	718	1.159	1.368	2.876	3.494	4.226
Rasadnici i ostali trajni nasadi	-	-	-	-	-	-	-	103	41.03
Broj gospodarstava	632	817	1.125	1.494	1.528	1.609	2.194	3.061	3.546 (<i>Ukupno subjekata: 3.673</i>)
UKUPNE POVRŠINE	10.010	14.193	23.282	32.036	31.904	40.660	50.054	75.883	93.814

Napomena: Površine pod oranicama uključuju površine pod ugarom, ljekovitim biljem i povrćem

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

U Tablici 2. prikazano je kako su raspoređene površine pod ekološkom proizvodnjom po linijama biljne proizvodnje. S povremenim oscilacijama, oranice te livade i pašnjaci zauzimaju podjednake udjele u ukupnim površinama pod ekološkom proizvodnjom, u 2016. godini oranica je bilo 44.147 hektara, dok su se livade i pašnjaci prostirali na 39.089 hektara. S naznakom da se u oranice ubrajaju i površine pod ugarom, ljekovitim biljem i povrćem, te da se livade i pašnjaci smatraju zajedničkim zemljištem, što znači da je to poljoprivredna površina na kojoj se više gospodarstava zajednički koristi zemljištem za ispašu stoke. Zatim slijede voćnjaci kojih je u 2016. godini bilo 7,814 hektara, u nešto manjim udjelima bili su zastupljeni vinogradi, maslinici, neobrađeno zemljište te od 2015. godine također i rasadnici i ostali trajni nasadi.

Ekološka proizvodnja bilja osmišljena je tako da doprinosi održavanju i poticanju plodnosti tla, te da sprječava eroziju tla. Prehranjivanje ekološkog bilja trebalo bi se odvijati putem ekosustava zemlje ukoliko je to moguće, a ne putem topljivih mineralnih gnojiva koji su dodani u tlo. Ključni čimbenici organskog uzgoja bilja su upravljanje plodnošću tla, višegodišnji plodored, izbor otpornih vrsta i varijeteta te reciklaža organskog materijala. Dodatna gnojiva, proizvodi za zaštitu bilja i poboljšivači tla koriste se samo ukoliko su u skladu s načelima i ciljevima organske proizvodnje.

Osim biljne proizvodnje u ekološkoj poljoprivredi zastupljena je i stočarska proizvodnja. Ekološki proizvodi iz ove grane poljoprivrede za koje su potrošači najviše zainteresirani su mliječni proizvodi poput kravljeg i kozjeg mlijeka, sira, te od drugih proizvoda med i jaja.

Tablica 3. Statistički podaci ekološke stočarske proizvodnje za 2016. godinu

komada	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Goveda	2.749	5.813	6.144	9.796	7.646	5.640	6.540	7.308	7.002	14.442
Kopitari	134	417	484	452	920	507	874	291	265	1.753
Ovce	6.326	10.501	9.688	9.349	14.773	17.601	19.411	21.690	23.774	50.135
Koze	3.517	2.780	1.492	1.545	1.206	1.477	1.769	1.552	2.163	3.080
Svinje	473	336	1.299	130	448	1.361	1.122	961	1.114	1.083
Perad	2.885	3.598	1.612	1.137	2.107	1.947	2.036	2.540	2.093	3.388
Pčele, broj košnica	2.710	2.780	2.121	2.381	1.804	2.462	2.678	3.649	3.418	2.065
Kunići	81	-	50	50	-	23	47	5	-	5
Prozvodi akvakulture, t	30	20	-	5	-	250	810	340	300	100

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

U Tablici 3. prikazane su linije ekološke stočarske proizvodnje te kako su bile zastupljene u desetogodišnjem razdoblju od 2007. do 2016. godine. U 2016. godini najzastupljenija je bila proizvodnja ovaca s 50.135 komada, zatim proizvodnja goveda sa 14.442 komada, te proizvodnja peradi s 3.388 komada. Za njima u nešto manjim količinama slijede koze, broj pčelinjih košnica, kopitari, svinje, proizvodi akvakulture te kunići.

Stočarska proizvodnja na poljoprivrednim gospodarstvima koja se bave ekološkom poljoprivredom nužna je za organizaciju poljoprivredne proizvodnje iz toga razloga što

osigurava organske i hranjive tvari za obrađivanje zemlje. Samo na taj način moguće je doprinijeti poboljšanju tla bez dodatnih kemijskih sredstava te razviti održivu poljoprivredu. Kako bi se izbjeglo zagađenje okoliša, a naročito prirodnih neobnovljivih bogatstava poput zemlje i vode, ekološka proizvodnja stoke mora osigurati bliski odnos takvog načina proizvodnje i obrađivanja zemlje. Kružni je to ciklus u kojem stoka pruža zemlji organski stajski gnoj, a zemlja joj vraća organsku hranu. Ekološki uzgojene životinje moraju imati pristup svježem zraku, a naročito ispaši. Poljoprivrednici koji se bave ovakvim načinom uzgoja stoke moraju poštivati visoke standarde koje je postavila Europska unija kako bi osigurali dobrobit životinja te udovoljili njihovim posebnim potrebama u odnosu na njihovu vrstu. Posebna se pozornost mora obratiti na uvjete smještaja životinja i uzgojnu praksu, a životinje moraju biti izabrane prema mogućnostima prilagodbe na lokalne uvjete.

Za uzgoj u ekološkoj poljoprivredi u Hrvatskoj najsigurnije su autohtone hrvatske vrste goveda poput buša, slavonsko – srijemskog podolca, istarskog goveda, vrsta svinja poput crne slavonske svinje, turopoljske svinje, vrsta ovaca poput ličke i dalmatinske pramenke, paške ovce, i ostalih. Ovo su vrste koje su prilagođene za određene hrvatske krajeve te su otporne na uvjete koji ovdje vladaju. Osim toga, marketinški i tržišno puno su interesantnije domaće autohtone pasmine od uvoznih, kako za hrvatske kupce tako i za turiste koji preferiraju domaće bio proizvode.

Poljoprivrednici koji se odluče prebaciti s konvencionalnu na ekološku proizvodnju moraju biti spremni na to da se cijene i prinosi kod tih dvaju proizvodnja značajno razlikuju. Prinosi su kod konvencionalne poljoprivrede često viši i u stočarskoj i u biljnoj proizvodnji, dok su cijene više kada se radi o ekološkoj poljoprivredi. Cijene sjemena poprilično su više za organsku proizvodnju, ali cijene gnojiva više su kod konvencionalne proizvodnje. Kada je riječ o prihodima, oni su značajno veći kod proizvoda ekološke prirode, a pored toga veće su i subvencije za ekološku proizvodnju nego što je to slučaj kod konvencionalne proizvodnje. Dakle, svaki način proizvodnje ima svoje prednosti, te poljoprivrednik koji se prebacuje na organsku proizvodnju ne može očekivati da će ona biti i profitabilnija, jer to ovisi o mnogim čimbenicima.

Ruralni prostori koji prevladavaju u Hrvatskoj sve više podliježu deruralizaciji i deagrarizaciji. Mlado i radno sposobno stanovništvo odlazi u gradove jer ne uočavaju

perspektivu ostanka na selu, čime je struktura sela i selske zajednice značajno narušena. Upravo ekološka poljoprivredna proizvodnja mogla bi biti okidač promjene koja se mora dogoditi kako bi se očuvao ruralni život i ruralna kultura. Mladi, obrazovani ljudi potrebni su kako bi se ovaj način proizvodnje nastavio razvijati, a ekološka poljoprivreda potrebna je hrvatskom selu i poljoprivredniku kako bi osigurao opstanak na danas izrazito nesigurnom tržištu.

5.1. Razvoj ekološke poljoprivrede po županijama

Razvoj ekološke poljoprivredne proizvodnje nije u svim dijelovima Hrvatske ujednačeno tekao. Kako zbog klimatskih i reljefnih uvjeta koji vladaju u pojedinim županijama, tako i zbog raznih udruga koje su veliki poticaj poljoprivrednicima za prelazak na ovaj način proizvodnje. Još jedan od razloga je taj što tla nisu u svim dijelovima Hrvatske ostala jednako nezagađena. Sukladno tome, i načinu života ljudi pojedinih krajeva Hrvatske, ekološka poljoprivreda najrazvijenija je u kontinentalnom dijelu Hrvatske. Društvo tih krajevima oduvijek je bilo poljoprivredno orijentirano te im je poljoprivreda predstavljala primarnu djelatnost, a samim tim logično je i da se veći broj upravo tih ljudi odlučio za prelazak na ekološki način proizvodnje kako bi si osigurali opstanak na tržištu.

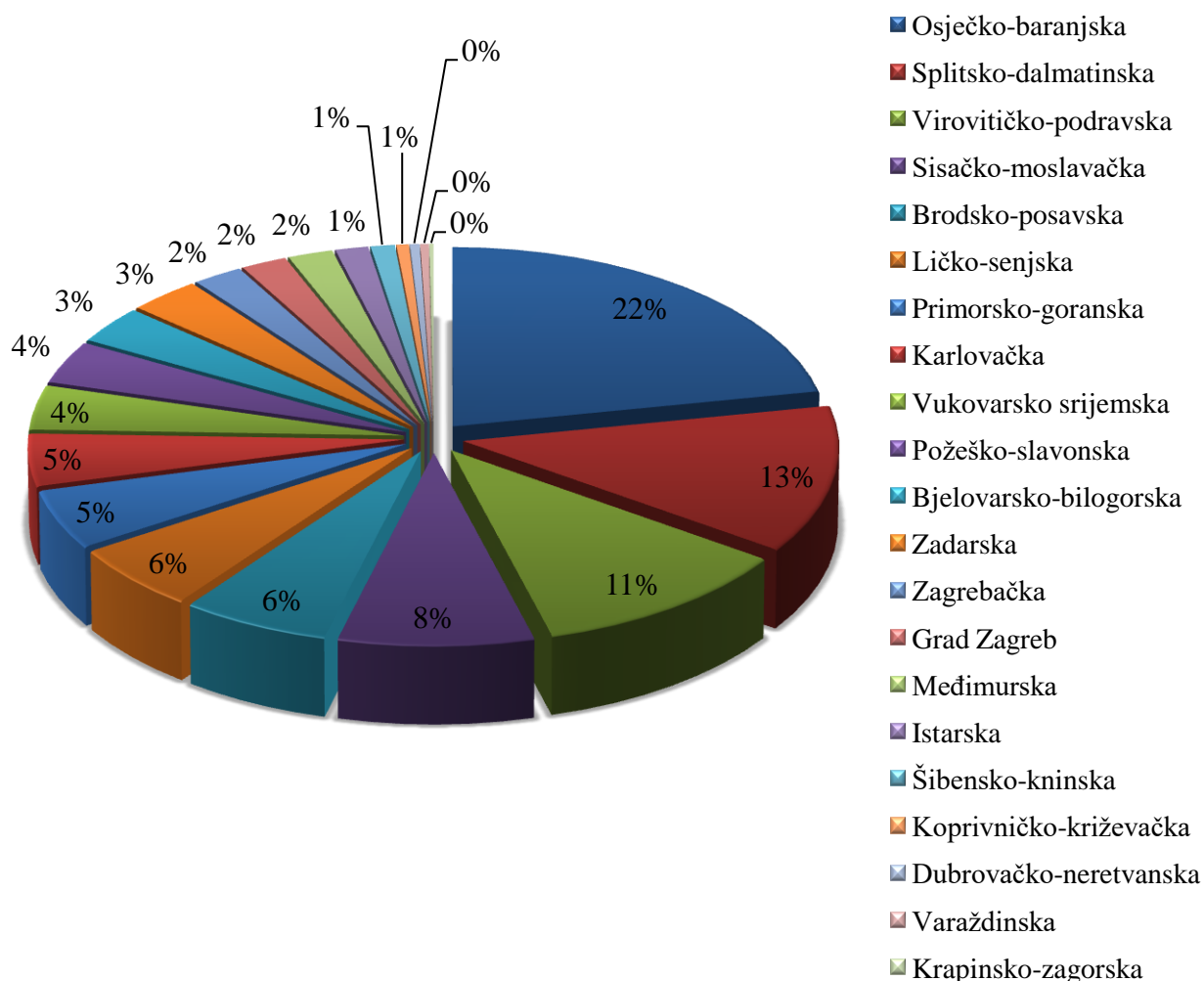
Tablica 4. Površine (ha) pod ekološkom proizvodnjom u županijama u razdoblju od 2010. do 2014. godine

Županija	Godina				
	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Grad Zagreb	967	853	1.272	1.279	1.022
Zagrebačka	561	567	814	1.019	1.113
Splitsko-dalmatinska	175	455	387	5.712	6.407
Osječko-baranjska	7.912	8.935	7.608	8.426	10.981
Istarska	173	389	516	569	737
Požeško-slavonska	1.324	1.781	1.827	2.037	1.871
Šibensko-kninska	305	417	426	407	540
Koprivničko-križevačka	144	171	170	196	276
Bjelovarsko-bilogorska	812	1.695	1.362	1.425	1.648
Međimurska	358	545	699	555	1.004
Karlovačka	888	815	1.089	1.446	2.272
Vukovarsko-srijemska	867	1.515	1.007	1.073	1.944
Varaždinska	58	64	91	115	189
Ličko-senjska	326	1.298	1.250	1.660	2.823
Brodsko-posavska	2.364	3.597	2.637	2.622	3.110
Virovitičko-podravska	2.490	4.149	3.976	3.890	5.548
Sisačko-moslavačka	1.995	2.710	3.325	3.455	4.092
Zadarska	1.004	855	1.086	1.429	1.602
Krapinsko-zagorska	53	75	87	104	93
Dubrovačko-neretvanska	70	246	155	225	214
Primorsko-goranska	435	903	2.119	2.676	2.568
UKUPNO	23.282	32.036	31.904	40.660	50.054

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Iz Tablice 3. uočljive su velike razlike u razvoju ekološke poljoprivrede po županijama. Kako je već rečeno značajno veće površine pod ekološkom proizvodnjom prisutne su u kontinentalnim županijama Republike Hrvatske s izuzetkom Splitsko – dalmatinske županije. U Osječko – baranjskoj županiji čak 22% površina pokriveno je ekološkom proizvodnjom što je daleko bolji pokazatelj od ostalih županija, ali i hrvatskog prosjeka.

Županija Osječko – baranjska ima kontinuirani porast proizvodnje, s izuzetkom 2012. godine kada je ekološka poljoprivreda na razini Hrvatske doživjela kratkotrajni pad proizvodnje. Zatim, iza Osječko – baranjske i Splitsko – dalmatinske županije slijedi Virovitičko - podravska sa također značajnih 11% površina pod ekološkom proizvodnjom. Ekološka proizvodnja najslabije je zastupljena u županijama Dubrovačko – neretvanskoj, Varaždinskoj te Krapinsko - zagorskoj gdje ekološka poljoprivreda zauzima manje od 1% ukupnih poljoprivrednih površina pod ekološkom proizvodnjom. Udio ekoloških površina po županijama u 2014. godini slikovito su prikazani također i Grafikonom 5.

Grafikon 5. Udio ekoloških poljoprivrednih površina po županijama za 2014. godinu

Izvor: Autor prema Ministarstvu poljoprivrede

Iznenadjujući podatak je taj da Vukovarsko – srijemska županija ima udio od svega 4% ekoloških površina. Od ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, 2013. godine, Vukovarsko – srijemska županija nizom projekata nastoji osigurati poduzetničko okruženje, koje je, dijelom, i u funkciji razvoja ekološke proizvodnje (<http://www.vusz.hr/>). Prema Tablici 4., i podatku da je u 2015. godini svega 1.944 hektara vukovarsko – srijemskih poljoprivrednih površina bilo pokrivenih ekološkom proizvodnjom jasno je da potpore nisu pridonijele razvoju ovog načina proizvodnje. Poražavajući je to podatak, s obzirom na to da upravo ova županija ima vrlo kvalitetna i plodna tla, te da se oranice ove županije rasprostiru na 150.000 hektara površine, što znači da tek 1% ukupnih poljoprivrednih površina ove županije prekriva ekološka poljoprivreda. Samim tim, velike su mogućnosti napretka ekološke poljoprivredne proizvodnje na ovom području kako zbog tradicijske proizvodnje tako i zbog prirodnih resursa kojima obiluje Vukovarsko – srijemska županija, a napredak će se moći ostvariti samo ukoliko se poljoprivrednike bude educiralo i poticalo na ekološku proizvodnju.

Osim toga, još jedna poražavajuća činjenica je ta da se Dubrovačko – neretvanska županija, koja obiluje prirodnim bogatstvima i uvjetima za ekološku proizvodnju voća, povrća, maslina i vina, nalazi među tri županije s najnižom zastupljenosti ekoloških površina u Republici Hrvatskoj. Od 9.000 OPG-a koliko je prijavljeno na području ove županije, upisano je 55 ekoloških proizvođača, od čega se svega 5 proizvođača bavi ekološkom proizvodnjom citrusa. Upravo na tom području nazire se mogućnost za napredak. Kvaliteta neretvanskih citrusa, priznata je i prihvaćena u Hrvatskoj, ali i šire. Vrlo je važno osvijestiti proizvođače o tome koliki napredak bi im mogla donijeti ekološka proizvodnja, osim veće prodajne cijene otvorilo bi im se i šire tržište za otkup njihovih proizvoda.

Županije Vukovarsko – srijemska i Dubrovačko – neretvanska nisu jedine kod kojih postoji mogućnost razvoja ekološke poljoprivredne proizvodnje. Uz kvalitetnu potporu države, educiranje proizvođača te poticanje svijesti potrošača, za svaku od hrvatskih županija još uvijek je otvoren put za naprijed kada je riječ o ekološkoj proizvodnji.

5.2. Potpore za ekološku proizvodnju

Korisnici novčanih poticaja za ekološku proizvodnju pravne su i fizičke osobe koje imaju potvrđnicu o sukladnosti s temeljnim zahtjevima za ekološku proizvodnju i upisani su u Upisnik proizvođača. Poljoprivredna gospodarstva u ekološkoj proizvodnji mogu ostvariti novčani poticaj, i to jednom godišnje od početka prijelaznog razdoblja u ekološkoj proizvodnji sukladno Zakonu o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (Šamota i sur., 2005.).

Osim izravnih plaćanja, poljoprivrednik za iste površine može ostvariti i plaćanja iz Programa ruralnog razvoja, tzv. IAKS⁶ mjere ruralnog razvoja, ukoliko je zadovoljio za to propisane uvjete. Zahtjev za potporu za ove mjere podnosi se putem jedinstvenog zahtjeva kojeg poljoprivrednici svake godine popunjavaju putem AGRONETA. Za Mjeru 11. „Ekološki uzgoj“ osigurana je u godinama od 2014. do 2020. omotnica od 128.309.623,50 eura koja će se kao dodatno plaćanje izravnom plaćanju isplaćivati tijekom navedenih godina.

Kako bi poljoprivrednici ostvarili potpore za ekološku poljoprivrednu proizvodnju moraju biti upisani u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji kojeg vodi agencija za plaćanja, te poljoprivredno zemljište na kojem se obavlja ekološka proizvodnja mora biti registrirano u ARKOD sustavu. Osim toga, zemljište mora biti u cijelosti uključeno i u sustav kontrole ovlaštenog kontrolnog tijela.

Poljoprivrednici koji još nisu evidentirani kao ekološki proizvođači, a žele to postati, trebaju podnijeti Zahtjev za ulazak u sustav potpore za ekološki uzgoj. Prilikom pristupanja u sustav potpore preuzimaju obvezu petogodišnjeg razdoblja provođenja ekološkog uzgoja.

Uvjet za pristupanje je veličina poljoprivredne površine poljoprivrednog gospodarstva od minimalno 0,5 hektara upisanih u Upisnik i ARKOD. Također, u slučaju stočarske proizvodnje, poljoprivrednici koji podnose zahtjev za Ekološki uzgoj na trajnim

⁶ IAKS – Integrirani administrativni kontrolni sustav

travnjacima od 2016. godine dužni su imati minimalno 0,5 uvjetnih grla po hektaru, koja se uzgajaju prema propisima za ekološku poljoprivrednu proizvodnju.

Glavne promjene koje se moraju dogoditi prije prijelaza na ekološki način proizvodnje su:

- prilagodba broja grla na gospodarstvu;
- uvođenje novih biljnih kultura u proizvodnju;
- prilagodba objekata ili izgradnja novih objekata za držanje životinja;
- izbacivanje umjetnih gnojiva i ostalih kemijskih sredstava iz upotrebe;
- prestanak tretiranja životinja kemijskim sredstvima.

Ovlašteno kontrolno tijelo za ekološku poljoprivrednu proizvodnju svake godine Agenciji za plaćanje nakon obavljene kontrole za svakog korisnika dostavlja podatke o površinama na kojima je potvrđen ekološki uzgoj za godinu podnošenja zahtjeva. Osim redovitih stručnih kontrola jednom godišnje, kontrolna tijela dužna su provoditi i nenajavljene stručne kontrole, na temelju procjene rizika nesuglasnosti s pravilima ekološke proizvodnje, uzimajući u obzir najmanje rezultate prethodnih stručnih kontrola, količinu proizvoda te rizik zamjene proizvoda.

Potpore se za Ekološki uzgoj mogu ostvariti kroz dvije podmjere iz Programa ruralnog razvoja RH, a one su:

1. 11.1. Plaćanje za prijelaz na ekološke poljoprivredne prakse i metode
2. 11.2. Plaćanja za održavanje ekoloških poljoprivrednih praksi i metoda

U ekološkoj proizvodnji poticaji se ostvaruju po hektaru (ha), litri, kilogramu, košnici, komadu, uvjetnom grlu (UG), kljunu, ovisno o grupi ekoloških proizvoda čiju se ekološku proizvodnju potiče.

Tablica 5. Iznos potpora koje se ostvaruju za Ekološki uzgoj iz mjera Programa ruralnog razvoja RH

Kod operacije	Naziv operacije	Iznos
M11.1.	Plaćanje za prijelaz na ekološke poljoprivredne prakse i metode	
	Oranične kulture	347,78
	Višegodišnji nasadi	868,18
	Povrće	576,94
	Trajni travnjaci	309,94
M11.2.	Plaćanja za održavanje ekoloških poljoprivrednih praksi i metoda	
	Oranične kulture	289,82
	Višegodišnji nasadi	723,48
	Povrće	480,78
	Trajni travnjaci	258,28

Izvor: (<https://www.agroklub.com>)

Standardi koje poljoprivredno gospodarstvo mora ispuniti kako bi prešlo na ekološku poljoprivredu mogu se na prvi pogled činiti teški, ipak postoji veliki broj poljoprivrednih gospodarstava koji bi mogli bez puno problema prijeći na ekološku poljoprivredu. Idealna gospodarstva za prijelaz na ekološku proizvodnju su gospodarstva koja se bave mješovitom poljoprivredom, točnije gospodarstva koja obavljaju i biljnu i stočarsku proizvodnju. Takva mješovita gospodarstva organizirana su na način da predstavljaju harmoničnu cjelinu koja značajnu većinu potreba zadovoljava iz vlastitih izvora, te minimalizira unos inputa izvan poljoprivrednoga gospodarstva.

Poljoprivredni poduzetnici u ekološkoj proizvodnji imaju specifičnu tehnologiju proizvodnje, kako kapitalno tako i radno, zbog čega je neophodna sustavna potpora. U razdoblju do 2020. godine planirane su intenzivnije potpore za ulaganja u imovinu poljoprivrednih gospodarstava, posebno za mlade poljoprivrednike i razvoj mikro i malih poduzeća (MSP-a), kao i osnivanje proizvođačkih skupina i organizacija, u cilju jačanja njihove konkurentnosti (Deže i sur., 2016.).

6. PREPREKE ZA RAZVOJ EKOLOŠKE POLJOPRIVREDE U HRVATSKOJ

Republika Hrvatska zbog reljefnih i klimatskih različitosti, te zbog relativno nezagađenog tla i prirodnih pogodnosti ima izuzetno dobre preduvjete za razvoj ekološke poljoprivredne proizvodnje, ipak njen daljnji razvoj usporavaju mnoge prepreke.

Shema 2. Prepreke u ekološkoj proizvodnji

Izvor: Autor

Iako hrvatska javnost ima općenito pozitivan stav o ekološkoj proizvodnji, značajan problem za ekološke proizvođače predstavlja činjenica da velik dio potrošača još uvijek nije dovoljno upoznat s ekološkim proizvodima, točnije velik broj potrošača ne prepoznaje i ne razumije značenje znaka „Hrvatski eko proizvod“ kojim proizvođači označavaju svoje eko proizvode prije no što ga stave na tržište. Još uvijek su također vrlo slaba marketinška znanja u kreiranju

marketinškog miksa za ekološke proizvode, pogotovo kada se govori o promociji ekoloških proizvoda.

Glavnu prepreku kod prodaje ekoloških proizvoda predstavlja njegova cijena. Potrošači nisu spremni izdvojiti za određeni proizvod više novca nego što bi izdvojili za istovrsni proizvod iz konvencionalne proizvodnje. Cijena ekoloških proizvoda ovisi o mnogim čimbenicima, a naročito o tržišnoj ponudi i potražnji. Iz toga razloga, proizvođači su prisiljeni ekološke proizvode veće kvalitete prodavati po cijenama proizvoda iz konvencionalne proizvodnje što nije održivo za ekološkog proizvođača s obzirom na njegova ulaganja u proizvod. I ovoj prepreci razlog je nedovoljna informiranost potrošača o koristima koje im donosi konzumacija ekoloških proizvoda.

Da bi se definirali ključni uvjeti i čimbenici za daljnji razvoj europskog tržišta hrane pokrenut je projekt OMIaRD⁷. Za potrebe projekta intervjuirano je 129 stručnjaka s područja ekološke hrane. Rezultati tog istraživanja pokazali su da najvećim preprekama razvijanju tržišta sa strane ponude većina ispitanika smatra: fragmentirano i nerazvijeno tržište, nedostatak marketinških znanja, slabu kooperaciju i komunikaciju te niske izlazne cijene poljoprivrednih gospodarstava. Čimbenike poput male zastupljenosti ekoloških proizvoda u supermarketima i konkurenciju od strane ne - ekoloških alternativa ispitanici nisu smatrali bitnim zaprekama. Ključnim problemima na strani potražnje ispitanici su identificirali: visoke maloprodajne cijene, slabu dostupnost ekoloških proizvoda, nedovoljnu informiranost potrošača i loše upoznavanje s proizvodima. Konkurencija ne – ekoloških supstituta i nedostatak kredibiliteta certifikacijskih kuća smatrali su manjim problemom (Padel i Foster, 2005.). Isti problemi i u 2017. godini prisutni su u Hrvatskoj. Iako se proizvodnja blagim rastom razvija u pozitivnom smjeru još uvijek je tržište nerazvijeno, potrošači relativno nezainteresirani, a proizvođači neorganizirani.

Prepreku razvoju ekološke proizvodnje predstavljaju i brojne predrasude zbog kojih se poljoprivredni proizvođači ustručavaju na prelazak s konvencionalne na ekološku proizvodnju. Jedna od najvećih predrasuda, ili zablude, je ta da je ekološka proizvodnja jednaka tradicionalnoj proizvodnji, te da ona predstavlja korak u nazad. Iz istih razloga poljoprivrednici smatraju da je ekološka proizvodnja neekonomična, radno intenzivna te

⁷ OMIaRD – Organic Market Initiatives and Rural Development

nepouzdana radi velike podložnosti vremenskim i ostalim utjecajima, samim tim i apsolutno neprihvatljiva današnjem obrazovanom i modernom čovjeku. Ekološka poljoprivreda nije tradicionalna poljoprivreda. Ona je novi, pametniji način gospodarenja, mnogo je složenija i njena bit nije samo u izostavljanju negativnih komponenti, već stvaranju održive dobrobiti kako za okoliš tako i za ljudsko zdravlje. Ekološka je poljoprivreda dio suvremene poljoprivredne proizvodnje te se temelji na najnovijim spoznajama i dostignućima.

Nezanemarivu prepreku također predstavlja velika usitnjenost poljoprivrednih površina u Hrvatskoj, 70% gospodarstava u Hrvatskoj manje je od 5 ha. Nedovoljna educiranost potrošača i proizvođača o koristima konzumacije ekoloških proizvoda, nesređeni imovinsko - pravni odnosi za parcele na kojima se duže vremena ne obavlja nikakva proizvodnja, a bile bi to pogodne površine upravo za ekološku proizvodnju zbog nezagađenosti tla i biološke raznolikosti, nedovoljna povezanost domaćih proizvođača ekoloških proizvoda, nepostojanje plana i dugogodišnje strategije razvoja ekološke poljoprivrede od strane države, dodatni su to čimbenici koji otežavaju daljnji razvoj ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj.

Kisić (2009.) tvrdi da sadašnje stanje hrvatske poljoprivrede ne dopušta optimistične prognoze za razvoj ekološke poljoprivrede, iz nekoliko razloga – slaba obrazovna struktura hrvatskih poljoprivrednika, odlazak vrhunskih i stručnih agronoma nakon kolapsa bivšeg poljoprivredno – industrijskog sustava, smatrajući da nikakve potpore ne mogu nadoknaditi njihovo znanje. Kisić (2009.) također smatra da ne može biti razvoja ekološke bez razvoja konvencionalne poljoprivrede.

Nadu pruža činjenica da je visok udio urbanog stanovništva prepoznao kvalitetu domaćih ekoloških proizvoda te radije poseže za njima nego za proizvodima konvencionalne proizvodnje. Kod turista je također prisutno povećanje zainteresiranosti za kvalitetne ekološke proizvode domaće kvalitete što pruža mogućnosti kako za razvitak hrvatskih ekoloških proizvođača tako i za razvitak ruralnog turizma, koji je u hrvatskoj zanemaren, a postoje izrazito dobre predispozicije za njegovo promicanje i razvoj.

Kako Hrvatska ne bi razvojno zaostajala i kako bi mogla bolje slijediti primjere Europske unije, neizbježno je da uzme i primjeni njena pozitivna iskustva. Najvažnije od svega, bitno je da preuzme primjer stalne i neprekidne financijske potpore ekološkoj proizvodnji, stabilan i pravedan pravni okvir te stalnu pravnu zaštitu od neloyalne konkurencije konvencionalnih

proizvođača. Izrazito je važna i provedba nacionalnog akcijskog plana razvoja ekološke poljoprivredne proizvodnje te razvijanje dobro informiranog tržišta za certificirane ekološke proizvode.

Unatoč svim preprekama, ekološka poljoprivreda postaje dio civilne faze ekološkog pokreta što znači da ekološka politika postaje decentralizirana, ali da se orijentira na ruralne zajednice te da lokalnim i pojedinačnim inicijativama potiče razvoj ekološke poljoprivrede. Također, ekološki problemi postali su globalni, ali se ne mogu riješiti na globalnoj razini što prisiljava vlasti da dodatnim potporama potiču lokalno stanovništvo na ovaj način proizvodnje. Osim što se ekološki način života širi kroz političke akcije i strukture, uvelike pomaže i mijenjanje životnih navika pojedinaca i grupa ljudi osviještenih o ekološkim problemima. Vođenje održivog načina života, mijenja vrijednosne principe te daje primjer cjelokupnom društvu.

7. SWOT ANALIZA EKOLOŠKE POLJOPRIVREDE

Hrvatska ekološka poljoprivredna proizvodnja još uvijek značajno zaostaje za ekološkom poljoprivredom razvijenih zapadnoeuropskih i drugih razvijenih zemalja svijeta.

Najbolji način za analizu stanja ekološke proizvodnje je izrada SWOT analize. SWOT analiza pruža značajne informacije o organizaciji i isplativosti budućih ulaganja u ekološku poljoprivredu. Dvije perspektive karakteristične su za ovu analizu: organizacijska koju uvjetuju događaji u prošlosti i sadašnjosti, te perspektivna koje je orijentirana prema budućnosti. Ovo je izrazito jednostavan, ali vjeran, pokazatelj koji ukazuje na slabosti i snage ekološkog načina proizvodnje, ali također analizira i mogućnosti te upozorava na prijetnje koje vrebaju iz okoline.

SWOT analiza sastoji se od 4 kategorije pomoću kojih je analizirana ekološka proizvodnja:

S – snage (strengths)

W – slabosti (weaknesses)

O – mogućnosti (opportunities)

T – prijetnje (threats)

U Tablici 6. prikazana je SWOT analiza u kojoj su navedeni osnovni čimbenici koji imaju utjecaj na implementaciju ekološke poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj.

Tablica 6. SWOT analiza ekološke poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj

<u>SNAGE</u> - Hrvatska je zemlja s očuvanom prirodom i čistim tlima - Značajno povećanje površina te broja gospodarstava uključenih u ekološku proizvodnju - Motiviranost i angažman proizvođača - Velik broj OPG-a - Redovne kontrole - Postojanje normativnog okvira - Izrazito dobar geoprometni smještaj - Uređen zakonodavni okvir	<u>SLABOSTI</u> - Slabo razvijeno tržište ekoloških proizvoda - Velik broj istovrsnih proizvoda - Visoke cijene eko – proizvoda - Neprivlačna ambalaža - Loša promocija ekološke poljoprivrede i eko – proizvoda - Visoka početna ulaganja koja poljoprivrednici najčešće moraju financirati iz osobnih izvora - Slaba proizvodnja primarnih proizvoda - Mali prerađivački kapaciteti - Starenje stanovništva i trend depopulacije - Usitnjenost poljoprivrednih zemljišta - Nedovoljno praćenja i kontrola ekoloških proizvođača - Slaba povezanost proizvođača i potrošača
<u>MOGUĆNOSTI</u> - Velike neobrađene površine pogodne za ekološku proizvodnju - Porast potražnje za ekološkim proizvodima - Starenje stanovništva te prebacivanje gospodarstava na mlađu populaciju - Migracije stanovništva - Turistička zainteresiranost za domaće eko – proizvode - Proširenje proizvodnog asortimana - Povećanje standarda stanovništva - Državne potpore za ekološku poljoprivredu - Raspoloživa sredstva iz fondova EU - Pravedan i brži sustav certifikacije eko – proizvoda - Izvoz ekološke hrane - Edukacije proizvođača i potrošača	<u>PRIJETNJE</u> - Ulazak Hrvatske u EU – otvoreno tržište - Predrasude proizvođača i potrošača - Neobrazovanost proizvođača i potrošača - Nelojalna konkurencija - Iskorištavanje oznake eko – proizvod za proizvode koji nisu u sustavu ekološke proizvodnje - Slaba potražnja na hrvatskom tržištu - Slaba zastupljenost eko – proizvoda u supermarketima i ostalim tipovima prodavaonica - Komplicirane pojedine zakonske procedure i postupci implementacije ekološke poljoprivrede - Dug prijelazni period - Ne korištenje sredstava iz fondova EU zbog nepripremljenosti korisnika - Slaba stručna potpora proizvođačima

Izvor: Autor

Na temelju SWOT analize utvrđuje se stanje ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj. Proizvođač proučavajući SWOT analizu mora razlučiti kako slabosti i prijetnje okrenuti u svoju korist te od njih stvoriti mogućnosti i snage kako bi gospodarstvo koje se odlučuje za ekološku poljoprivrednu proizvodnju postalo konkurentno na tržištu.

Svaku slabost ekološke proizvodnje moguće je pretvoriti u snagu, a isto tako i prijetnju u mogućnost, ako za to postoje potrebna znanja i sposobnosti.

8. ZAKLJUČAK

Ovaj diplomski rad imao je zadatak prikazati povijesni razvoj, način funkcioniranja, implementaciju ekološke poljoprivrede te trenutno stanje ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj.

Ekološka poljoprivreda u Hrvatskoj razvijala se u nekoliko faza i uočeno je značajno povećanje poljoprivrednih površina pod ekološkom proizvodnjom te su 2016. godine ekološke površine zauzimale 6,07% ukupnih poljoprivrednih površina u Hrvatskoj. Ipak, hrvatska ekološka poljoprivreda značajno zaostaje za razvijenim zapadnoeuropskim i drugim razvijenim zemljama svijeta, te nije dostigla ciljanih 8% površina pod ekološkom proizvodnjom što je trebalo biti ostvareno do 2016. godine.

Strateški značaj ekološke poljoprivredne proizvodnje dobro je prepoznat i od strane Vlade Republike Hrvatske koja na razne načine pokušava potaknuti hrvatske poljoprivredne proizvođače na prelazak na ekološki način proizvodnje.

Implementacija ekološke poljoprivrede značajno bi utjecala na razvoj ruralnih prostora te kvalitetu života populacije koja na tim prostorima živi. Osim što otvara brojne mogućnosti za napredak hrvatskoga sela, ekološka poljoprivreda pruža sigurnost očuvanja lokalnog kulturnog identiteta koje je prepoznato od strane turista, ali sve više i lokalnih potrošača. Ekonomski je to održiv način proizvodnje te treba uzeti u obzir da je hrvatsko, europsko i svjetsko tržište još uvijek nezasićeno ekološkim proizvodima, što pruža brojne mogućnosti.

Prelazak s konvencionalnog ili integriranog načina proizvodnje nije jednostavan te iziskuje mnoge napore i veliko strpljenje proizvođača, ali kada se uz pomoć znanja i vještina prelazak jednom dogodi, proizvođači su ti koji će biti najsretniji dobivenim rezultatom.

Proizvođači i potrošači koji su neodlučni u vezi ekološkog načina proizvodnje te još uvijek nisu svjesni boljitaka koje im ona donosi trebali bi se prisjetiti stare indijanske poslovice koja glasi: „Prirodu nismo naslijedili od svojih predaka, već posudili od svojih potomaka.“

9. POPIS LITERATURE

1. Deže, J., Ranogajec, L.J., Lončarić, R., Rabik, M. (2016.): Mogućnosti razvoja poduzetništva u ekološkoj poljoprivredi Vukovarsko – srijemske županije, Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Poljoprivredni institut u Osijeku, Osijek
2. Dubois, D., Fließbach, A., Fried, P., Gunst, L., Mäder, P., Niggli, U. (2002.): Soil Fertility and Biodiversity in Organic Farming, Science 296, 1694, www.sciencemag.org.
3. Grahovac, P. (2005.): Ekonomija poljoprivrede, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb
4. Godena, S. (2011.): Ekološko maslinarstvo: Izazov 21. Stoljeća, Agronomski glasnik 3/2011., str. 171.
5. Kisić, I. (2009.): Ekološka poljoprivreda u Hrvatskoj: stanje i predviđanja, Agronomski glasnik, 70 (6): 591 – 592. str
6. Kisić, I. (2014.): Uvod u ekološku poljoprivredu, Agronomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb
7. Milinković, B. (2000.): Istraživanje sela i agrara u Hrvatskoj i vrijeme tranzicije, 1990. – 1999. godine – Sociologija sela, Zagreb, 38 (2000) ½ (147/148): 169 – 244
8. Motik, B. i Šimleša, D. (2007.): Zeleni alati za održivu revoluciju, Zagreb: Što čitaš, ZMAG
9. Padel, S. i Foster, C. (2005.): Exploring the gap between attitudes and behaviour: understanding why consumers buy on do not buy organic food. British Food Journal 8, 606 – 625
10. Petljak, K. (2013.): Distribution channels of organic food in the Republic of Croatia, Faculty of Business Excellence, Vol. 7 No. 1, str. 77 – 78
11. Puđak, J. i Bokan, N. (2011.): Ekološka poljoprivreda – indikator društvenih vrednota, Sociologija i prostor, 49: 137 – 163
12. Šamota, D., Jakšić, P., Stipešević, B., Miličević, I., Radić, S., Primožić, G. (2005.): Vodič za uključenje u sustav ekološke poljoprivrede, Osijek: TIPO Osijek
13. Šiljković, Ž. (2001.): Južna Europa u ostvarenju koncepta ekološke poljoprivrede, Geoadria 6(1), 93 – 112
14. Willer, H. i Kilcher, L. (2010.): The World of Organic Agriculture – Statistics and Emerging Trends 2010. (online). IFOAM, Bonn; FiBL, Frick; ITC, Genf.

Internet stranice:

1. https://hr.wikipedia.org/wiki/Povijest_poljoprivrede, (10.10.2017.)
2. Biodynamic association, <https://www.biodynamics.com/> (12.10.2017.)
3. Ministarstvo poljoprivrede, <http://www.mps.hr/hr/poljoprivreda-i-ruralni-razvoj/poljoprivreda/ekoloska>, (14.10.2017.)
4. Eko mreža, <http://www.ekomreza.org/> (14.10.2017.)
5. Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, <http://www.apprrr.hr/> (10.10.2017.)
6. Vukovarsko – srijemska županija, <http://www.vusz.hr/> (20.10.2017.)
7. Agroklub, Kako do EU novaca za ekološku poljoprivredu?, <https://www.agroklub.com/eko-proizvodnja/kako-do-eu-novca-za-ekolosku-poljoprivredu/23926/> (17.10.2017.)

10. SAŽETAK

Ekološka se poljoprivreda nameće kao alternativa konvencionalnoj poljoprivredi koja je postala sve teže spojiva s vrijednosnim sustavom pojma održivog razvoja. Ekološka poljoprivreda kao takva predstavlja novi, racionalniji sustav gospodarenja poljoprivrednim površinama diljem svijeta, pa tako i u Hrvatskoj.

Ovaj diplomski rad ima zadatak prikazati povijesni razvoj, način funkcioniranja, implementaciju ekološke poljoprivrede te trenutno stanje ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj.

Ekološka poljoprivreda u Hrvatskoj razvijala se u nekoliko faza i uočeno je značajno povećanje poljoprivrednih površina pod ekološkom proizvodnjom te su 2016. godine ekološke površine zauzimale 6,07% ukupnih poljoprivrednih površina u Hrvatskoj. Ipak, hrvatska ekološka poljoprivreda značajno zaostaje za razvijenim zapadnoeuropskim i drugim razvijenim zemljama svijeta, te nije dostigla ciljanih 8% površina pod ekološkom proizvodnjom što je trebalo biti ostvareno do 2016. godine.

Ključne riječi: ekološka poljoprivreda, ekološki poljoprivredni proizvod, proizvođači, poljoprivredne površine

11. SUMMARY

Ecological agriculture is imposed as an alternative to conventional agriculture, which has become increasingly difficult to correlate with the value system of the concept of sustainable development. Ecological agriculture represents a new, more rational agriculture management system around the world, including in Croatia.

This graduate thesis presents the historical development, the way of functioning, the implementation of ecological agriculture and the current status of ecological agriculture in the Republic of Croatia.

Ecological agriculture in Croatia has developed in several phases, and significant increase of agricultural land under ecological production has been observed, and in 2016 ecological areas accounted for 6,07% of total agricultural land in Croatia. Still, ecological agriculture in Croatia significantly lags behind well developed Western European and other developed countries, and has not reached the targeted 8% of ecological production areas, which should have been achieved by 2016.

Key words: ecological agriculture, ecological agricultural product, producers, agricultural land

12. POPIS TABLICA

Tablica 1. Udio ekoloških površina u odnosu na ukupno korišteno poljoprivredno zemljište od 2007. do 2016. godine	17
Tablica 2. Statistički podatci ekološke biljne proizvodnje za 2016. godinu	22
Tablica 3. Statistički podatci ekološke stočarske proizvodnje za 2016. godinu	23
Tablica 4. Površine (ha) pod ekološkom proizvodnjom u županijama u razdoblju od 2010. do 2014. godine	26
Tablica 5. Iznos potpora koje se ostvaruju za Ekološki uzgoj iz mjera Programa ruralnog razvoja RH.....	31
Tablica 6. SWOT analiza ekološke poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj.....	37

13. POPIS SLIKA

Slika 1. Hrvatski znak za ekološki proizvod	15

13. POPIS SHEMA

Shema 1. Usporedba ekološke i konvencionalne poljoprivrede	6
Shema 2. Prepreke u ekološkoj proizvodnji.....	32

14. POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Broj fizičkih i pravnih osoba u ekološkoj proizvodnji u razdoblju od 2002. do 2010. godine, linearni trend.....	13
Grafikon 2. Broj fizičkih i pravnih osoba u ekološkoj proizvodnji u razdoblju od 2010. do 2016. godine, polinomski trend.....	16
Grafikon 3. Udio površina pod ekološkom i konvencionalnom proizvodnjom u ukupno korištenim poljoprivrednim površinama Republike Hrvatske u 2016. godini	18
Grafikon 4. Udio prema tipu poljoprivrednih gospodarstava u ukupnom broju poljoprivrednih gospodarstava u 2016. godini.....	20
Grafikon 5. Udio ekoloških poljoprivrednih površina po županijama za 2014. godinu	27

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Poljoprivredni fakultet u Osijeku
Sveučilišni diplomski studij, smjer Agroekonomika

Diplomski rad

Implementacija ekološke proizvodnje kao okosnica razvoja hrvatske poljoprivrede

Mirela Nakić

Sažetak

Ekološka se poljoprivreda nameće kao alternativa konvencionalnoj poljoprivredi koja je postala sve teže spojiva s vrijednosnim sustavom pojma održivog razvoja. Ekološka poljoprivreda kao takva predstavlja novi, racionalniji sustav gospodarenja poljoprivrednim površinama diljem svijeta, pa tako i u Hrvatskoj.

Ovaj diplomski rad ima zadatak prikazati povijesni razvoj, način funkcioniranja, implementaciju ekološke poljoprivrede te trenutno stanje ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj.

Ekološka poljoprivreda u Hrvatskoj razvijala se u nekoliko faza i uočeno je značajno povećanje poljoprivrednih površina pod ekološkom proizvodnjom te su 2016. godine ekološke površine zauzimale 6,07% ukupnih poljoprivrednih površina u Hrvatskoj. Ipak, hrvatska ekološka poljoprivreda značajno zaostaje za razvijenim zapadnoeuropskim i drugim razvijenim zemljama svijeta, te nije dostigla ciljanih 8% površina pod ekološkom proizvodnjom što je trebalo biti ostvareno do 2016. godine.

Rad je izrađen pri: Poljoprivredni fakultet u Osijeku

Mentor: Prof.dr.sc. Krunoslav Zmaić

Broj stranica: 53

Broj grafikona, shema i slika: 8

Broj tablica: 6

Broj literaturnih navoda: 20

Jezik izvornika: hrvatski

Ključne riječi: ekološka poljoprivreda, ekološki poljoprivredni proizvod, proizvođači, poljoprivredne površine

Dan obrane:

Stručno povjerenstvo za obranu:

1. izv.prof.dr.sc. Tihana Sudarić, predsjednik
2. prof.dr.sc. Krunoslav Zmaić, mentor
3. izv.prof.dr.sc. Renata Baličević, član

Rad je pohranjen u: Knjižnica Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku, Sveučilište u Osijeku, Vladimira Preloga 1.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agriculture
University Graduate Studies, Agroecconomics

Graduate thesis

Implementation of ecological production as the framework of Croatian agriculture development

Mirela Nakić

Abstract:

Ecological agriculture is imposed as an alternative to conventional agriculture, which has become increasingly difficult to correlate with the value system of the concept of sustainable development. Ecological agriculture represents a new, more rational agriculture management system around the world, including in Croatia.

This graduate thesis presents the historical development, the way of functioning, the implementation of ecological agriculture and the current status of ecological agriculture in the Republic of Croatia.

Ecological agriculture in Croatia has developed in several phases, and significant increase of agricultural land under ecological production has been observed, and in 2016 ecological areas accounted for 6,07% of total agricultural land in Croatia. Still, ecological agriculture in Croatia significantly lags behind well developed Western European and other developed countries, and has not reached the targeted 8% of ecological production areas, which should have been achieved by 2016.

Thesis performed at: Faculty of Agriculture in Osijek

Mentor: Ph.D Krunoslav Zmaić, Full Professor

Number of pages: 53

Number of figures: 8

Number of tables: 6

Number of references: 20

Original in: Croatian

Key words: ecological agriculture, ecological agricultural product, producers, agricultural land

Thesis defended on date:

Reviewers:

1. Ph.D. Tihana Sudarić, Associate Professor, president
2. Ph.D Krunoslav Zmaić, Full Professor, mentor
3. Ph.D. Renata Baličević, Associate Professor, member

Thesis deposited at: Library, Faculty of Agriculture in Osijek, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Vladimira Preloga 1.